

SZEGÉNY RUDAS!

Emlékbeszéd a halálraítélt öreg fürdő felett

(A Magyarország tudósítójától.) A Rudas-fürdőt halálra ítélték! Még nem merik őszintén kimondani az igazságot, próbálják magyarázni, hogy csak egy közgyűlés napirendjéről vették le ennek a régi fürdőnek átépítését, de aki tisztában van a helyzettel, az tudja, hogy a Rudas-fürdő hónapjai, vagy a legjobb esetben évei meg vannak számlálva.

A Rudas el fog tünni mostani helyéről és a Tabánban épül meg majd Budapest fürdőváros egyik fontos centruma. Az Erzsébet híd alatt csak ivócsarnokok és sétányok maradnak.

A Rudas-fürdő változatos multija évszázadokra nyúlik vissza. Szendy Károly polgármester mintha érezte volna, hogy a Rudas nekrológiát el kellene mondani, napirendről levett jelentésében történelmi visszapillantást nyújt ennek a régi fürdőnek eredetére.

Két évezred...

Buda olyan geológiai alakulás helyén épült, amelynek övezetében a város alatt egy hatalmas dolomitréteg húzódik keresztül, — olvassuk ebben a jelentésben. — Ez a dolomitréteg valószínűleg földrengés okozta belső kőzetáthelyeződés folytán a föld felszínéhez közelebb, sőt egyes helyeken a föld színe fölé került. A repedésekkel, üregekkel átszótt dolomitrétegben hatalmas víztároló medence foglal helyet, amelyben már évezredekkel ezelőtt óriási mennyiségű víz gyűlt össze. A föld mélyébe leszárvárgott és útjában ásványi alkotásokat felyett ilyen víztömeg a föld saját melegétől felmelegszik és a mélyben uralkodó nyomás által hajtván tör a felszínre.

Budapest fürdői két évezredes multira tekinthetnek vissza. Már az eraviscus (aravis) kelta néptörzsbeli őslakók ismerték a hőforrásokat, a rómaiaknak pedig itt már magas fürdőkulturájuk volt.

A XII. századtól kezdve írásos emlékeink is vannak, Mátyás király kezdte a hévforrások kihasználását, de a fürdők első fénykorukat kétségtelesen a török uralom alatt érték el. A XIX. században a fürdők újból fellendültek és a háború előtt kezdte meg a magyar főváros a modern fürdőpolitika megvalósítását.

Honnan kerül a fürdő nevébe a „rud“?

Magát a Rudas-fürdőt először egy 1292-ből származó okirat említi meg. Oláh Miklós esztergomi érsek 1536-ban csodálattal ír arról, hogy a budai oldalon a hévvizet a Duna partjától alig húsz lépésnyire fakadnak fel a vízből. Szokoli Musztafa pasa 1556-ban építtette meg a Rudas-fürdőt azon a helyen, ahol azelőtt Frangepán Péter kalocsai érsek palotája állt. A fürdőnek ma is meglévő mecseteszerű oszlopos medencéje ebből az időből származik.

Érdekes, hogy a Rudas-fürdőben már a törökök is ivókúrát tartottak. A Hungária-forrás foglalatosa történetek szerint török munka. A fürdőt a törökök »zöld oszlopos fürdő«-nek keresztelték el és valószínűleg innen származik a fürdő magyar neve is, mert a »rud« az oszlop fogalmához kapcsolódik.

A Rudas-fürdő elnevezését különben nagyon sokféleképpen magyarázzák. Többek között azzal is, hogy a Duna két partja között közlekedő kompnak kormányrúdját a Rudas-fürdő felé mutatták. Külföldi utazók egész sora foglalkozik a Rudas-fürdővel és Budának a török hódoltság idején való jelentős iegenforgalma ennek volt köszönhető.

A fürdő mellett volt egy fogadó, amelyet 1719-ben Bél Mátyás is említ, az azonban 1810-ben leégett.

A törökök kivonulása után a fürdők a kinestár tulajdonába mentek át és csak 1703-ban kapta meg Buda városa. A fürdő tövébe egy repülőhidat építettek, amely után a Rudas-fürdőt sokáig Brückenbadnak, Bruckbadnak nevezték.

A fürdőtől északra állott egy ódon szálló, amelynek népszerű neve Propeller-szálló volt. Ennek az udvarán bugyogott a Hungária-forrás kútja.

Az 1810-es nagy tűzvész után újjáépítették a Rudast, majd 1831-ben építették meg mostani formájában. 1883-ban a régi török fürdő köré gőzkamrákat létesítettek és 1893-ban épült meg a fedett uszoda. Az utolsó évtizedekben főleg az ivókúra fejlesztésére fordították a főszűrt.

Ennyit tudunk a Rudasfürdő dicsőséges multjáról.

Tizenhárom forrás, napi millió liter víz

Az előterjesztés megemlékszik arról, hogy a fürdő tulajdonképpen két épületről áll. A régi épület magában foglalja a Szokoli Musztafa által épített zöldoszlopos fürdőt. A hivatalos iratok sem titkolják, hogy a fürdők berendezése a mai igényeket már nem elégíti ki. A főépületben lévő szállóban ma már csak kilenc szoba van, amelyeknek felszerelése távol áll a modern higiénia követelményeitől. Az uszodaépületet és a két kisebb népfürdőosztályt keskeny átjáró választja el. Az uszodát talán korszerűvé lehetne tenni, mindenesetre ma ez a fürdőnek legjobb állapotban lévő része, a népfürdőket már aligha. Ez van a föld felett. De milyen kincsek a föld alatt!

A gyógyfürdő körül tizenhárom forrás fakad: Arpád, Mátyás király, Beatrix, Kinizsi, Gül Baba, Török, Kara Musztafa, Rákóczi, Hygiea, Névtelen, Hungária, Attila és az utolsó: a Juventus forrás. Az ivókúrák céljaira négy forrás vizét használják fel.

A Rudas források csoportjának átlagos víz-

hozama naponta több mint egymillió liter. A hőfok 42 és 46 Celsius között ingadozik. A források szinradiumtartalmában a Juventus forrás vezet, amely 245 gramot tartalmaz, holott már 50–60 gram is nagyon jelentős és ilyen források külföldön nagy tömegeket vonzanak.

Mi fog megmaradni a mostani Rudasfürdőből?

A Rudasfürdő valóban a legalkalmatlanabb helyen van. Az üdülő betegek részére zavartalan csendet kellene teremteni, ez itt nem lehetséges. A közlekedést ezen a környéken jól megoldani addig lehetetlen, míg a Rudasfürdő a helyén van.

Ezért csak a török fürdőt akarják megtartani, valamint a rádiumos források számára az ivócsarnok rendszert tökéletesíteni. Ennyi fog megmaradni a jövőben a Rudasból, esetleg még egy kisebb fürdő a rádiumos források vizének gazdaságos kihasználására.

Az ásványvízüzemeltetést feltétlenül el kell távolítani innen és lebontják a Rudasfürdő ócska kazánházát, sőt az uszodának sem akarnak kegyelmezni.

Tervek tragédiája

A Rudasfürdő átalakításának terve most harminc éve merült fel. 1908-ban készítettek egy fürdőépítési programot és már akkor kidolgozta Hüttl Dezső a terveket. Közbejött a háború, minden eltolódott, 1923-ban emeletet akartak ráépíteni és 1933-ban a városfejlesztési program megállapításánál kimondták, hogy nem lehet továbbhalasztani a fürdő modernizálását. A belügyminiszter is 1923 óta sürgeti a Rudasfürdő megifjítását, a fővárosnak mindig az volt a válasza, hogy nincs pénz.

1933-ban tervpályázatot írtak ki, Huszár Aladár Pogány Mór tervei szerint mindenáron meg akarta építe-

ni az új Rudasfürdőt. Szerzett is rá 900.000 pengő kölcsönt, de nem tudott a nehézségekkel megbirkózni.

Szendy polgármester kiadta az utasítást, hogy tessék a régi terveket átneézni és azután hozzájárulni a modernizálásához, mert a Rudasfürdő mai állapotában nem maradhat meg.

A műszaki ügyosztály kiszámította, hogy az átépítés 1.350.000 pengőbe kerül, de ebben nincsenek még bent a berendezés költségei. A belügyminiszter ezekből a költségekből 25.000 pengőt törölt. Most már hozzá kellett volna látni az építkezésekhez.

Ekkor jött a legnagyobb meglepetés, amely tulajdonképpen megadta a kegyelemdőfészt. A magasépítési ügyosztály jelentette a polgármesternek, hogy a tervező építész bevonásával újra áttanulmányozták a számadásokat és kiderült, hogy az építési költségek legalább 1.900.000 pengőt emésztenek fel, a berendezés költségei újabb 300.000 pengőt jelentenek, tehát közel egymillió pengő túlkidással kell számolni. A jövedelmezőségi számításokból kiderült, hogy ha minden jól megy, úgy az új szállóra évente csak 183.000 pengőt fizetnének rá. Legyünk őszinték: nem menne minden jól és optimisztikus számítás szerint legalább 300.000 pengővel emelné évente a főváros hiányát ez az alkotás. Erre elhatározták a Rudas halálát.

A polgármester most elkészíti a Tabánban létesítendő gyógyszálló terveit. Ez nem két vagy három millióba, hanem sokkal többbe fog kerülni, de bíznak abban, hogy a fürdőváros megvalósítására súlyos milliókat is elő lehet teremteni. A gyógyszálló mellett a magántőke is építhetne penziókat és kisebb szállodákat úgy, ahogy az külföldön van.

Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a Rudasfürdő agonizál. Nem marad meg belőle más, csak egy kis emlék, Szokoli Musztafa gyönyörű kupolás épülete. Újra eltűnik a régi Budapest egy kedves, jólismert darabja. Paizs Ödön

Irredenta májusfák

Temesvár, május 7.

Érkisfalvi aradmegyei községben a május elsejére virradó éjszakán sok leányos háznál állították a legények májusfát. Ilyen feldíszített fa került Gaál József, Juhász Sándor, Bozsánseky János és Kocsis András jómódú magyar gazdák házába is. Ezen a májusfákon piros és fehér papírszalagok lógtak. A szalagok szeméztúrtak a román csendőröknek. Ezek beállították a gazdák házába és azt állították, hogy a piros és fehér

szalagok irredenta célokat szolgáltak. Hiába védekeztek a gazdák azzal, hogy nem tudják, kik állították udvarukra a májusfákat és hogy ismeretlen egyének tettéért nem vonhatók felelősségre. Valamennyiüket letartóztatták és az aradi csendőrparancsnokságra kísérték, ahonnan majd az ügyészségre kerülnek. Letartóztatták továbbá Bakos Sándor 18 és Péter Mihály 20 éves legényeket is, akik a csendőri jelentés szerint magyar dalokat énekeltek. (MTI)